

ქალების როლი მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მარტოობა

მარი მჭედლიშვილი

აბსტრაქტი

ნაშრომში გაანალიზებულია ქალების როლი მშვიდობის მშენებლობის პროცესში, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მაგალითზე. კერძოდ, განხილულია თუ რა წარმატებებს მიაღწიეს ქალებმა წლების განმავლობაში მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესებში. ამასთანავე, ხაზგასმულია იძულებით გადაადგილებული ქალების მნიშვნელოვანი როლი შერიგების პროცესებში, რომლებიც გვევლინებიან არა მხოლოდ როგორც კონფლიქტის მსხვერპლები, არამედ როგორც პირველი აგენტები ცვლილებებისთვის. ნაშრომში ასევე გაანალიზებულია დღესდღეობით ქალების წინაშე მდგარი რიგი წინააღმდეგობები.

საკითხის შესწავლა მნიშვნელოვანია, რადგან ქართულ-აფხაზური „გაყინული კონფლიქტის“, გაყოფილი ქართულ-აფხაზური საზოგადოებებისა და წლების განმავლობაში ჩიხში შესული ფორმალური მოლაპარაკებების პირობებში აუცილებელი ხდება დიალოგისთვის ალტერნატიული გზების ძიება.

კვლევა შეისწავლის ქალთა ჩართულობას მშვიდობის მშენებლობის პროცესში, არაოფიციალური მოლაპარაკებებისა და სახალხო დიპლომატიის ფარგლებში. შესაბამისად, ნაშრომში განხილულია საქართველოში მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის მიმართულებით მომუშავე ადგილობრივ და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციებში დასაქმებული პირების სიღრმისეული ინტერვიუები. კვლევის თანახმად დგინდება, რომ ქართულ-აფხაზური „გაყინული კონფლიქტისა“ და ჩიხში შესული ფორმალური მოლაპარაკებების პირობებში, მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალთა ჩართულობა ქმნის საფუძველს საერთო თანამშრომლობისა და ინტერ-ეთნიკური დიალოგისთვის.

საკვანძო სიტყვები: მშვიდობის მშენებლობა, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი, კონფლიქტის ტრანსფორმაცია, ქალების დიპლომატია, არასამთავრობო ორგანიზაციები, სახალხო დიპლომატია.

შესავალი

დღესდღეობით ქალთა ჩართულობა მშვიდობის მშენებლობის პროცესებში აქტუალური განხილვის საგანს წარმოადგენს როგორც სამეცნიერო, ისე არასამეცნიერო წრეებში. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ ნაშრომების უმეტესობა, მათ შორის ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის გარშემო განხორციელებული კვლევები, ძირითადად ოფიციალურ მოლაპარაკებებში ქალთა ჩართულობაზეა ფოკუსირებული. აქედან გამომდინარე, ნაშრომის მიზნად დაისახა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მაგალითზე, მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალების ჩართულობის შესწავლა, არაოფიციალური მოლაპარაკებებისა და სახალხო დიპლომატიის ფარგლებში.

1992-1993 წლებში მიმდინარე ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი „გაყინული კონფლიქტების“ ნათელ მაგალითს წარმოადგენს. მხარეებს შორის ხელმოწერილი ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმების მიუხედავად, აფხაზეთის სტატუსთან დაკავშირებული საკითხი კვლავაც გადაუჭრელია, რაც მნიშვნელოვან გამოწვევებს ქმნის მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის მიმართულებით. ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის პირობებში მშვიდობის მშენებლობის პროცესისადმი დაინტერესებას, ასევე აძლიერებს ის ფაქტიც, რომ 2008 წლის ომის შემდგომ დაწყებულ ე.წ. „ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებებსა“ და მოლაპარაკებების მეოთხე რაუნდზე მიღებულ ინციდენტების პრევენციისა და მათზე რეაგირების მექანიზმს (IPRM) კონფლიქტის მოგვარების თვალსაზრისით სასურველი და ხელშესახები შედეგები არ მოუტანია. შესაბამისად, ოფიციალური მოლაპარაკებების ნაკლებობის გათვალისწინებით მართებულია ახალი მიდგომების ძიება (Cardenas 2019, 385-387).

ნაშრომი სამი ძირითადი ნაწილისაგან შედგება. პირველ ნაწილში წარმოდგენილია კვლევის მიზნები და მეთოდოლოგია. მეორე ნაწილი ეთმობა მშვიდობის მშენებლობაში ქალების როლზე კვლევისთვის მნიშვნელოვანი ლიტერატურის მიმოხილვას. მესამე ნაწილში კი წარმოდგენილია განხორციელებული კვლევის ანალიზი და დასკვნა.

კვლევის მეთოდოლოგია

ნაშრომის მეთოდოლოგიურ ჩარჩოს წარმოადგენს კვლევის თვისებრივი მეთოდები, რადგან კვლევა მოითხოვს როგორც მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ჩართული პირების ინტერვიუების, ისე სხვადასხვა ლიტერატურის სიღრმისეულ ანალიზს. კვლევის თვისებრივი მეთოდების საშუალებით შესაძლებელი გახდა, პასუხი გასცემოდა ისეთ კითხვებს როგორებიცაა „რატომ?“ და „როგორ?“ და აღწერილიყო მოვლენები უშუალოდ კვლევის ობიექტების, ჩვენს შემთხვევაში რესპონდენტების თვალთახედვიდან (ზურაბიშვილი 2006, 6-7).

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე ინტერვიუები ჩატარდა იმ ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან, რომლებიც ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციისა და მშვიდობის მშენებლობის მიმართულებით მუშაობენ საქართველოში. კვლევის ფარგლებში ჯამში 14 რესპონდენტთან ჩატარდა სიღრმისეული ინტერვიუ. გამოკითხულთა შორის ქალების რაოდენობა იყო - 11, ხოლო მამაკაცების - 3. სწორედ აღნიშნული რესპონდენტების მიერ გაზიარებული გამოცდილებების შესწავლისა და ანალიზის საფუძველზე დადგინდა, თუ რა როლს თამაშობენ ქალები მშვიდობის მშენებლობის პროცესში, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მაგალითზე. ამასთანავე, შესაძლებელი გახდა, გამოკვეთილიყო ის კონკრეტული წინააღმდეგობები, რომლებიც ქალების წინაშე დგას მშვიდობის მშენებლობისაკენ მიმავალ გზაზე.

აღსანიშნავია შეზღუდვები, რომლებიც კვლევის პროცესს თან სდევს. მოცემული კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე ნაშრომში მხოლოდ არასამთავრობო სექტორის მიერ გაზიარებული ხედვები და მოსაზრებებია შესწავლილი და გაანალიზებული. კიდევ ერთ შეზღუდვას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ კვლევაში არ არის წარმოდგენილი აფხაზეთში მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ჩართული ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების მოსაზრებები და შეხედულებები.

ქალების დიპლომატია

ჩიხში შესული ქართულ-აფხაზური მოლაპარაკებების პირობებში დიალოგისთვის მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ალტერნატიული გზები, მათ შორის ქალთა დიპლომატია, რომელიც მიზნად ისახავს ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებს შორის ურთიერთობების აღდგენასა და დიალოგს. მაგდა ლორენა კარდენასს შემოაქვს „ქალები-ქალების დიპლომატიის“ ცნება, რომლის საშუალებითაც იგი ცდილობს წარმოაჩინოს ის ყოვლისმომცველი როლი, რომელსაც ქალები თამაშობენ კონფლიქტის გადაწყვეტისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში. შესაბამისად, აღნიშნული ცნება არ წარმოადგენს აღწერილობით ვარიაციას ტერმინისა „სახალხო დიპლომატია“ და არც იმისთვის არსებობს, რომ სტრატეგია ექსკლუზიურად ქალური გახადოს.

ქალების დიპლომატია წარმოადგენს მშვიდობის მშენებლობის ალტერნატიულ სტრატეგიას, რომელიც უპირისპირდება კონფლიქტის ნარატივებს და ქმნის ახალ სივრცეს დიალოგისა და თანამშრომლობისთვის. შედეგად, ქალებს საშუალება ეძლევათ ერთმანეთს გაუზიარონ კონფლიქტით გამოწვეული გამოცდილებები და მიაღწიონ თანაბარ უფლებებს. ამასთანავე, ქალების დიპლომატია ხელს უწყობს შერიგების პროცესებს და წარმოადგენს ერთგვარ გამონევეს „ჩვენ“ და „ისინი“ დიქტომიისათვის, რომელიც ახალ სივრცეებს ქმნის კუთვნილებისთვის. დიალოგის გზით გაზიარებულ გენდერიზებულ გამოცდილებებს შეუძლიათ წარმოჩინდნენ ერთგვარ პლატფორმად კავშირების შენებისა და თანაზიარი გაგებისათვის. ყოველივე ამაში ცენტრალურ როლს თამაშობს ქალების აღიარება იმის თაობაზე, რომ ომის შედეგად მიღებული გამოცდილებები, გამონევეები და მიზნები ეთნიკურობისაგან დამოუკიდებელია (2019, 387).

სამშვიდობო პროცესებში ქალების ჩართულობის ზრდა მეტწილად დაკავშირებულია ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების აქტიურ შრომასთან, რომელთაც ძალზედ დიდი წვლილი მიუძღვით სახალხო დიპლომატიასა და პოსტ-კონფლიქტური მშვიდობის მშენებლობის პროცესებში. უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციები ამყარებენ პირდაპირ კავშირებს კონფლიქტის შედეგად სხვადასხვა მხარეს დარჩენილ ქალებს შორის, საუბრობენ ერთმანეთის განცდებსა და საფრთხეებზე, აშენებენ ნდობას და ამგვარად მიიკვლევენ ხანგრძლივ გზას მშვიდობიანი და სტაბილური მომავლისაკენ (გამახარია 2015, 5-6).

ქალები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ წარმოადგენენ დაპირისპირებულ მხარეებს შორის მშვიდობის, ნდობის მშენებლობისა და შერიგების პროცესებში. ფართოდ გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, ქალები უფრო მარტივად ამყარებენ კავშირებს მონინაალმდევე მხარეებთან და აშენებენ გრძელვადიან პარტნიორობასა და მეგობრობას. ისინი უფრო მეტად გამბედავები არიან და ჰყოფნით სიმამაცე პირველებმა გადაკვეთონ ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებს შორის არსებული გამყოფი ხიდი. აქედან გამომდინარე, ქალების ჩართულობა ქართულ-აფხაზურ შეხვედრებსა და სხვადასხვა დონეზე გამართულ დიალოგებში მათთვის წარმოადგენს საშუალებას, მოახდინონ თავიანთი პოტენციალის რეალიზება მშვიდობის მშენებლობის პროცესში და წვლილი შეიტანონ კონფლიქტის ტრანსფორმაციის მიმართულებით (Gamakharia 2012, 35-36).

ქალების როლი მრავალგანზომილებიანია: ქალთა მონაწილეობა წარმოადგენს თანასწორი წარმომადგენლობის საკითხს და აუცილებელია კონფლიქტის მოგვარებისა და მშვიდობის მშენებლობის

პროცესის ლეგიტიმურობისთვის. მეორე მხრივ, ხშირად ისმის მოსაზრება, რომ ქალებს მოლაპარაკებებში შემოაქვთ გენდერული პერსპექტივები. როგორც წესი, ქალებისაგან მოელიან, რომ წინ წამოწევენ ისეთ საკითხებს, რომლებიც ეფუძნება მათ ისეთ გამოცდილებებს, როგორებიცაა ოჯახის მარჩენალის, საზოგადოებრივი ლიდერების, ჰუმანიტარული და სოციალური მუშაკების და სამშვიდობო აქტივისტების გამოცდილებები. არაერთი მტკიცებულებით დასტურდება, რომ ქალების მონაწილეობა არსებითია და მათი ჩართულობით მიღებული სამშვიდობო შეთანხმებები უფრო მეტად მდგრადია. ყოველივე აქედან გამომდინარე, შემთხვევითი არ არის, რომ გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325 მტკიცე აქცენტს აკეთებს ქალების გაზრდილ მონაწილეობაზე მშვიდობასთან დაკავშირებულ საკითხებში (Nakaya 2004, 144-145).

აღსანიშნავია, რომ რეზოლუცია 1325 გარდამტეხ მოვლენას წარმოადგენდა ქალებისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესებში ქალთა ჩართულობის ისტორიაში, რადგან გაეროს უშიშროების საბჭომ პირველად მიაპყრო სრული ყურადღება ქალებსა და მათ როლს შეიარაღებულ კონფლიქტებში. უნდა აღინიშნოს, რომ რეზოლუციის მიღებამდე ქალები ძალზედ იშვიათ შემთხვევებში იყვნენ მოხსენიებულნი უშიშროების საბჭოს რეზოლუციებში, ხოლო სადაც ჩანდნენ, წარმოჩენილები იყვნენ როგორც „მსხვერპლები“ ანდა როგორც „მონყვლადი ჯგუფის“ წარმომადგენლები, რომელთა ადგილი ყოველთვის იყო ბავშვების, მოხუცებისა და შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების გვერდით. ქალები არასოდეს იყვნენ განხილულნი როგორც აქტიური აგენტები ცვლილებებისთვის. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ რეზოლუციამ ცნო ქალების უფლება ჩართულნი ყოფილიყვნენ მშვიდობის მშენებლობის, კონფლიქტის პრევენციისა და გადანყვეტილების მიღების პროცესებში ყველა დონეზე, კრიტიკას იმსახურებს ის ფაქტი, რომ კვლავაც არ არსებობს შესაბამისი მექანიზმები რეზოლუციით დანესებული ვალდებულებების სრულყოფილად აღსრულებისათვის (Cohn 2004, 8-9).

პოსტ-კონფლიქტურ ზონებში არსებული უახლესი გამოცდილებების თანახმად, მშვიდობის მშენებლობასა და გადანყვეტილებების მიღების პროცესებში კრიტიკულად მნიშვნელოვანია ქალთა აქტიური ჩართულობა. თუმცა, დღესდღეობით კვლავაც არსებობს საკმაოდ ბევრი ბარიერი, რომლებიც ხელს უშლიან ქალებს მშვიდობის მშენებლობის პროცესებში მონაწილეობის თვალსაზრისით. ამ მხრივ, პირველ რიგში, აღსანიშნავია საზოგადოებაში არსებული ქალის დაკნინებული სტატუსი და ფართოდ გავრცელებული სტერეოტიპული წარმოდგენა ქალების, როგორც მსხვერპლების თაობაზე. ამასთანავე, ხელისშემშლელ ფაქტორებს წარმოადგენს ის სოციალური ნორმები და დამოკიდებულებები, რომლებიც მხარს უჭერენ და კიდევ უფრო მეტად აძლიერებენ გენდერულ როლებს, რაც საბოლოო ჯამში ართულებს ქალების ჩართულობას სამშვიდობო პროცესებში.

აღსანიშნავია, რომ მშვიდობის მშენებლობის პროცესში არსებობს სერიოზული დაშორება ეროვნულ და ლოკალურ დონეებს შორის. ცენტრალური მთავრობა და პოლიტიკური პარტიები, თუ პოლიტიკოსები არ მონაწილეობენ ადგილობრივი დონის სამშვიდობო ინიციატივებში, სადაც როგორც წესი მთავარ როლს სწორედ ქალები თამაშობენ. მეორე მხრივ, ქალები ვერ ხედავენ კავშირებს თავიანთ სამშვიდობო აქტივობებსა და ცენტრალურ დონეზე მიღებულ გადანყვეტილებებს შორის.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ქალები, რომლებიც კონფლიქტის დროს განიცდიან დისკრიმინაციასა და ადამიანის უფლებების დარღვევას, მშვიდობის პერიოდში აქტიურად მონაწილეობენ არსებული სიტუაციების შეცვლაში. თუმცა, მიუხედავად ამისა ქალები იშვიათად იკავებენ ადგილს სამშვიდობო მოლაპარაკებების მაგიდასთან. ისინი ასევე გარიცხულები არიან ფორმალური გადაწყვეტილების მიღების პროცესებიდან, მიუხედავად იმისა, რომ მათ გააჩნიათ ღირებული პერსპექტივები კონფლიქტების მიმდინარეობის, მათი გადაწყვეტისა და რეკონსტრუქციის ფაზების თაობაზე. არაერთი ფაქტით არის დადასტურებული, რომ სამშვიდობო მოლაპარაკებებში მამაკაცები დომინირებენ, რაც ეფუძნება დაშვებას, რომ მხოლოდ მამაკაცი მეომრები შეძლებენ იმ ომის დასრულებას, რომელიც მათ წამოიწყეს (Erzurum and Eren 2014, 247-248).

ჯუდი ელ-ბუშრა ხაზს უსვამს კიდევ ერთ წინაღობას, რომელიც ქალებისთვის მშვიდობის მშენებლობის პროცესში არსებობს. კერძოდ, ქალები შესაძლოა სტერეოტიპულად მიჩნეულ იქნენ, როგორც მსხვერპლები და/ან პოლიტიკურად ნეიტრალური მზრუნველები. შედეგად, პრაქტიკაში მათ მიმართ ფინანსური და პოლიტიკური მხარდაჭერა შესაძლებელია, სწორედ ამ სტერეოტიპებს შეესაბამებოდეს. ქალების, როგორც მხოლოდ ცოლების, დედებისა და მზრუნველების წარმოჩენა არა მხოლოდ არარეალისტურია, არამედ ემსახურება იმ უსამართლობის დაფარვას, რაც ვლინდება ქალების გარიცხვაში მსოფლიოს აქტიური მოთამაშეებისა და გადაწყვეტილებების მიმღებების სიებიდან (2008, 129-130).

ქალთა მდგომარეობა საქართველოში

დამოუკიდებლობის მოპოვების დღიდან საქართველოს მთავრობებს პოლიტიკასა და პრაქტიკაში ჰქონდათ რიგი მცდელობები ქვეყანაში ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესების მიმართულებით. თუმცა, ქვეყანაში არსებული გარდამავალი პერიოდის, რთული პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობისა და ეთნიკური კონფლიქტების გამო, აღნიშნულ ქმედებებს მხოლოდ ფორმალური ხასიათი გააჩნდა. შესაბამისად, რაიმე სახის მნიშვნელოვანი ცვლილება ან პოზიტიური განვითარება ქალთა უფლებებისა და სტატუსის განვითარების თვალსაზრისით არ განხორციელებულა.

1994 წელს საქართველო შეუერთდა კონვენციას ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ (CEDAW), რითაც გამოხატა მზაობა, ებრძოლა ქალთა დისკრიმინაციის წინააღმდეგ და მხარი დაეჭირა გენდერული თანასწორობის დამკვიდრებისთვის ქვეყანაში. CEDAW კონვენციის საფუძველზე სახელმწიფომ იკისრა გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის (2000) ვალდებულებების შესრულება, მათ შორის ქალების ჩართულობა მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტების ტრანსფორმაციის პროცესებში.

მიუხედავად ამისა, საქართველოს მთავრობების პოლიტიკა ქალთა და სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფების მხრიდან ხშირად იყო გაკრიტიკებული, რადგან ქვეყანა სრულყოფილად ვერ ასრულებდა აღნიშნული მიმართულებით აღებულ საერთაშორისო და საშინაო ვალდებულებებს. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ მთელი რიგი სირთულეების მიუხედავად, ქართველმა ქალებმა მაინც შეძლეს და აქტიურად ჩაერთნენ სამოქალაქო საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, თავად დააფუძნეს ორგანიზაციები და ასევე, გახდნენ მოხალისეები სხვადასხვა ორგანიზაციებში, რომლებიც მუ-

შაობდნენ ისეთ თემებზე, რომლებიც მნიშვნელოვანი იყო არა მხოლოდ ქალებისათვის, არამედ მამაკაცებისა და ბავშვებისთვისაც (Chkheidze 2010, 2-3).

1990-იანი წლები მართლაც, რომ გადამწყვეტი მნიშვნელობის აღმოჩნდა ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩამოყალიბების თვალსაზრისით. სწორედ აღნიშნული ორგანიზაციების მუშაობამ გამოიწვია ქალების პოტენციალის, აქტივიზმისა და ქსელურობის აღიარება და მონაწილეობის ალტერნატიული მექანიზმების განვითარება. 1994 წელს ჩამოყალიბდა „საქართველოს ქალთა ორგანიზაცია მშვიდობისა და სიცოცხლისათვის“, რომელსაც 1997 წელს ამჟამინდელი სახელწოდება „ფონდი სოხუმი“ ეწოდა. თავდაპირველად, ორგანიზაციის რიგებში მხოლოდ აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული ქალები ირიცხებოდნენ, მათი პირველი ინიციატივები კი ორიენტირებული იყო ქალების აქტიურ მონაწილეობაზე ჰუმანიტარულ დახმარებაში და შემდგომ, კონფლიქტის მოგვარებაში.

1996 წელს დაფუძნდა იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია „თანხმობა“, რომლის თავდაპირველ მიზანს კონფლიქტით დაზარალებული ადამიანების დაცვა წარმოადგენდა, განსაკუთრებით კი იძულებით გადაადგილებული ქალების. თუმცა, ორგანიზაციებმა მალევე გააანალიზეს, რომ ქალთა აგენტობის ხელშეწყობა და განვითარება წარმოადგენდა უმნიშვნელოვანეს კომპონენტს, არა მხოლოდ რეპარაციისა და მსხვერპლის სტატუსის დაძლევისთვის, არამედ საჭირო იყო კონფლიქტის ტრანსფორმაციისა და მშვიდობის მშენებლობისთვისაც. შესაბამისად, არასამთავრობო ორგანიზაციების შემადგენლობა გაფართოვდა, რათა დაწერგილიყო უფრო მეტი ყოვლისმომცველი პროექტი, რომლებშიც ჩართულები იქნებოდნენ სოფლად მცხოვრები ქალები, ახალგაზრდა ქალები, სტუდენტები, მენარმეები და სხვა (Cardenas 2019, 395).

აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ მოღვაწეობის დასაწყისშივე ნათლად გამოჩნდა, რომ ქალთა ორგანიზაციების სამუშაო სივრცე და მიზნები არ იყო ექსკლუზიურად ეროვნულ მიზნებზე ორიენტირებული. ქალებმა და ქალთა ორგანიზაციებმა ერთობლივად ჩაუყარეს საფუძველი მრავალეთნიკურ დიალოგს, რომლის მიზანსაც მშვიდობისა და სტაბილურობის დამყარება წარმოადგენდა. ქალები ასევე აქტიურად მუშაობდნენ რეგიონული დონის ინიციატივებზე, რომელთაც საფუძველად ედოთ კონფლიქტების გადაჭრისათვის საჭირო ტრანსნაციონალური სოლიდარობის შექმნის იდეა.

საქართველოში ქალებისა და ქალთა ორგანიზაციების მიერ განხორციელებულმა ქმედებებმა და აქტივიზმმა შესაძლებელი გახადა, წინ წამოწეულიყო მათ მიერ შემუშავებული ინიციატივები ოფიციალური მოლაპარაკებების მაგიდასთან. ამავე დროს, ქალებს საშუალება მიეცათ, გადაწყვეტილების მიმღები პირებისთვის თავად წარედგინათ რიგი კონტექსტური სტრატეგიებისა, რომლებიც შექმნილი იყო კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობების დასაცავად (Cardenas 2019, 396).

კვლევის შედეგები

კვლევის მიმდინარეობისას გამოიკვეთა რამდენიმე მნიშვნელოვანი მიმართულება: ქალების როლი მშვიდობის მშენებლობის პროცესში; მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალების მიერ განხილული საკითხები; მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალების წინაშე მდგარი წინააღმდეგობები; იძულებით გადაადგილებული ქალები კონფლიქტის მსხვერპლები, თუ ცვლილებების აგენტები; ქალების მიერ ინიცირებული სამშვიდობო ინიციატივები; ქალების მიღწევები მშვიდობის მშენებლობის პროცესში. თითოეული საკითხი დეტალურად გაანალიზდა კვლევის პროცესში.

ქალების როლი მშვიდობის მშენებლობის პროცესში

რესპონდენტთა აბსოლუტური უმრავლესობის თვალსაზრისით მშვიდობის მშენებლობის პროცესსა და ქართულ-აფხაზურ არაფორმალურ დიალოგში ქალები მნიშვნელოვან და შეუცვლელ როლს თამაშობენ. გაჭიანურებული და ჩიხში შესული ფორმალური მოლაპარაკებების ფონზე, კონფლიქტით დაშორიშორებულ ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებს შორის, სწორედ ქალები აშენებენ საერთო საფუძველს მოლაპარაკებების, დიალოგისა და სამომავლო ურთიერთობებისთვის. ქართველ და აფხაზ ქალებს, წლების განმავლობაში დაუღალავი შრომითა და სხვადასხვა ტიპის აქტივობებითა თუ ინიციატივებით, ერთმანეთთან აკავშირებთ ურთიერთობები, რომლებიც წლების განმავლობაში არ იკარგება. ყოველივე ეს, ცენტრალური მნიშვნელობისაა და დადებითად წარმართავს კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესებს. ამასთანავე, ქალები ფლობენ საჭირო ცოდნასა და უნარებს, რაც დაფუძნებულია მათ არაფორმალურ განათლებაზე, სხვადასხვა ტრენინგებსა და სამშვიდობო დიალოგებში მონაწილეობის მრავალწლიან გამოცდილებებზე.

„ყველა სამშვიდობო ინიციატივა, თუ კულტურული ინიციატივა, ნდობის აღდგენის ინიციატივა თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ 80% ქალების მიერ ინიცირებულია“.

„თუ დღეს საქართველოში არის რაიმე სამშვიდობო პროექტები, ისინი არის ქალთა ხელშეწყობით“.

ქალებს მშვიდობის მშენებლობის პროცესში მნიშვნელოვანი როლი შეუძლიათ ითამაშონ, რადგან ისინი მამაკაცების თვისებებისაგან განსხვავებული თვისებების მატარებელნი არიან. ერთ-ერთი ცენტრალური მნიშვნელობის თვისება მშვიდობისმოყვარეობაა: „ზოგადად, ქალთა ხედვა უფრო მეტადაა პრობლემის მოგვარებისკენ მიმართული, რაც არ უტოვებს დიდ სივრცეს უშუალოდ ომის მოგონებებს, არამედ უფრო მკაფიოდ ესმევა ხაზი საზოგადოებათა რეაბილიტაციის აუცილებლობას“. ამასთანავე, აღსანიშნავია რიგი თვისებებისა, რომლებიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ ქალების როლსა და მათ მიერ განხორციელებულ ქმედებებზე მშვიდობის მშენებლობის პროცესში: მოთმინება და თავშეკავება, ემპათიის უნარი, კომპრომისზე ნასვლის ნიჭი. რამდენიმე რესპონდენტის განცხადებით, გარდა ხსენებული თვისებებისა, ქალების დადებითი როლი კონფლიქტების ტრანსფორმაციისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში დაკავშირებულია დედობასთან და დედობრივ ინსტინქტებთან. სწორედ დედობრივი პასუხისმგებლობის გაზიარება შესაძლოა, იყოს საფუძველი მილიტარისტულ ქმედებებზე უარის თქმისა:

„ქალის ბილიოგიური და კულტურული როლი საზოგადოებაში დეტერმინირებულია დედობით, დედობა კი ფუნდამენტური პასუხისმგებლობაა სხვის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობაზე“.

კვლევის მიმდინარეობისას ქალებისათვის დამახასიათებელ თვისებებთან ერთად, ასევე გამოიკვეთა ის კონკრეტული შესაძლებლობები, რაც ქალებს გააჩნიათ მშვიდობის მშენებლობის პროცესში. კერძოდ, აფხაზურ მხარესთან ურთიერთობების დროს მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ნდობისა და გულწრფელობის ფაქტორები. აღსანიშნავია, რომ ნდობის მოპოვებას ქალები მამაკაცებისაგან განსხვავებით შედარებით მარტივად ახერხებენ, რადგან ორივე მხარეს გააჩნია ომის შედეგად მიღებული თანაზიარი ტკივილი და გამოცდილებები. ამასთანავე, საერთოა ის ყოველდღიური პრობლემები და წინააღმდეგობები, რომლებიც არ ცნობენ ეთნიკურ განსხვავებას და ნაცნობია ორივე მხარეს მცხოვრები ქალებისთვის. რაც შეეხება გულწრფელობას, სწორედ აღნიშნული წარმოადგენს ურთიერთობების სამომავლოდ განვითარების ქვაკუთხედს.

მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალების მიერ განხილული საკითხები

ინტერვიუების მიმდინარეობის პროცესში გამოიკვეთა ძირითადი საკითხები, რომლებზეც ქალები ამახვილებენ ყურადღებას ქართულ-აფხაზური დიალოგისა და სახალხო დიპლომატიის ფარგლებში. რესპონდენტთა აბსოლუტური უმრავლესობის თანახმად, ქალები მამაკაცებისაგან განსხვავებით ნაკლებად პოლიტიკურ და უფრო მეტად ჰუმანიტარულ, ადამიანებზე ორიენტირებულ საკითხებზე ამახვილებენ ყურადღებას. ამასთანავე, სამშვიდობო შეხვედრებისა და დიალოგის პროცესში ქალებისათვის ერთ-ერთ ცენტრალურ თემას წარმოადგენს კონფლიქტის ტრანსფორმაციის საკითხები:

„კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესში აქტიურ როლს იღებენ ქალები თავიანთი ორგანიზაციებით, თუ ინდივიდუალურ დონეზე“.

ხაზგასასმელია, რომ ქალების მიერ განსაზღვრული დღის წესრიგი აუცილებლად მოიცავს აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული პირების - დევნილების საკითხებს, მათ ამჟამინდელ მდგომარეობასა და უფლებებს. ასევე, ქართველ და აფხაზ ქალებს შორის არაფორმალური დიალოგის ფარგლებში განიხილება ხოლმე ისეთი საკითხები როგორებიცაა ადამიანის უფლებები, ნდობის აღდგენა, განათლება, ჯანდაცვა, ქალების ეკონომიკური გაძლიერება, კულტურა და სხვადასხვა ტიპის ღონისძიებები, სასაფლაოების მონახულება, ძალადობასთან ბრძოლა, უსაფრთხო გადასვლა სასაზღვრო გამშვებ პუნქტებზე, შეხვედრების ორგანიზება, ქალთა წინადადებები ჟენევის საერთაშორისო მოლაპარაკებების პროცესში და ა.შ..

მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალების წინაშე მდგარი წინააღმდეგობები

კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა რიგი წინააღმდეგობებისა, რომლებიც ქალების წინაშე დგას ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესებში. პირველ რიგში, აღსანიშნავია თავად საზოგადოებაში ქალების, მათი პროფესიონალიზმისა და მათ მიერ განხორციელებული აქტივობებისადმი არსებული ზოგადი კრიტიკული დამოკიდებულებები. ყოველივე ეს, ხშირ შემთხვევაში, მნიშვნელოვან გამოწვევებს უქმნის ქალებს განვითარების თვალსაზრისით როგორც ნებისმიერ სფეროში, ისე მშვიდობის მშენებლობის მიმართულებით.

„არ არსებობს ფორმალური ბარიერები, თუმცა არსებობს ბარიერები ზოგადად ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის, რაც თავის მხრივ აისახება უფრო ფართოდ, მშვიდობის მშენებლობის პროცესზე და მის პოლიტიკურ ასპექტზე“ .

დღესდღეობით მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალთა აქტიური ჩართულობის თაობაზე ხშირად გაჟღერებული საზოგადო მოწოდებების მიუხედავად, პრაქტიკული ქმედებების დროს ქალები გარკვეული სივრცეებიდან კვლავაც რეგულარულად არიან გარიცხულნი. გენდერული იერარქიები გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა, თუ როგორ იქნება გაგებული შეიარაღებული კონფლიქტები და მისი შემდგომი მშვიდობა. შესაძლებელია. ომისა და კონფლიქტის დროს გენდერული როლები ნაკლებად იყოს განსაზღვრული და ქალებს ჰქონდეთ საშუალება, მიიღონ უფრო მეტი ძალაუფლება, მაგრამ ეს სივრცე მაშინვე ქრება, როგორც კი ომი ოფიციალურად მთავრდება. სახლში დაბრუნებული ჯარისკაცები კვლავაც აღადგენენ არსებულ გენდერულ ურთიერთობებს (Kvinna till Kvinna 2012, 7).

„არის სივრცეები, განსაკუთრებით ომის ვეტერანებში, რომლებიც ზოგჯერ თვლიან, რომ ყველაზე დიდი დარტყმა მათ მიიღეს და შესაძლოა ქალ აქტივისტთა მიმართ უფრო არასერიოზული დამოკიდებულება გამოიჩინონ, რადგან ქალთა მხოლოდ მცირე ჯგუფი მონაწილეობდა კონფლიქტში. ჩემი დაკვირვებით ეს ტენდენცია უფრო აფხაზურ მხარეში შეინიშნება“.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ქალთა ჩართულობას მშვიდობის მშენებლობის პროცესში დამატებითი წინააღმდეგობა ემატება აფხაზურ საზოგადოებაში. ქალთა მონაწილეობას ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციისა და დიალოგის პროცესებში შესაძლოა, თან სდევდეს უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული პრობლემებიც, როგორც თავად ქალების, ისე მათი შვილებისა და ოჯახის სხვა წევრების მისამართით.

კვლევის ყოველი მონაწილე ეთანხმება მოსაზრებას, რომ ქალები ხშირად აწყდებიან ისეთ წინააღმდეგობებს, რომელთა საფუძველსაც საზოგადოებაში ღრმად ფესვგადგმული კულტურული და სოციალური ნორმები წარმოადგენს. შედეგად, ქალები ხშირად ხვდებიან თვითდამკვიდრებისა და მხარდაჭერის პრობლემებს. ამასთანავე, ქალების როლსა და შესაძლებლობებზე ასევე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს დღესდღეობით საქართველოში დამკვიდრებული გენდერული როლებიც. რესპონდენტთა უმრავლესობის განცხადებით კონფლიქტების ტრანსფორმაციისა და მშვიდობის

მშენებლობის პროცესში ქალების წინაშე წარმოქმნილი წინააღმდეგობები ხშირად სწორედ აქედან მომდინარეობს.

„ყოფილი პრობლემები, მაგალითად, სახლის საქმეების წარმოება, პარალელურად კარიერის გაკეთება. ეს პრობლემები უნივერსალურია და როგორც მშვიდობის მიმართულებით მოქმედებს როგორც პრობლემა, ისე სხვა მიმართულებითაც“.

იძულებით გადაადგილებული ქალები - კონფლიქტის მსხვერპლები, თუ ცვლილებების აგენტები

კვლევის მიმდინარეობისას გამოიკვეთა მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც დევნილი ქალების, როგორც კონფლიქტის მსხვერპლების სტატუსს უკავშირდება. მონაწილეები ერთხმად აცხადებენ, რომ დევნილი ქალები არიან კონფლიქტის მსხვერპლები, მაგრამ ამავე დროს პირველი აგენტები ცვლილებებისთვის და მათი როლი არსებითია შერიგების პროცესში. ყოველივე ამის ნათელი დადასტურებაა, რომ საქართველოში სწორედ დევნილი ქალების სახელებთანაა დაკავშირებული ისეთი ცნობილი და გავლენიანი არასამთავრობო ორგანიზაციების არსებობა, როგორებიცაა ფონდი „აფხაზეთი“, ფონდი „სოხუმი“, იძულებით გადაადგილებულ ქალთა ასოციაცია „თანხმოება“. ასევე, არაერთი დევნილი ქალია სხვადასხვა სამშვიდობო შეხვედრებისა და პროექტების მონაწილე.

„დევნილი ქალები, რომლებიც პირდაპირი მსხვერპლი იყვნენ, გახდნენ პირველი ცვლილების აგენტები, როგორც ქართულ-აფხაზური ურთიერთობის, ისე სამოქალაქო საზოგადოების მშენებლობის დროს საქართველოში“.

„აფხაზეთიდან ქალები არიან საკმაოდ აქტიურები და დიდხანს „მსხვერპლის“ როლში არ დარჩნენ ისინი. უფრო აქტიურად დაიწყეს მუშაობა თავიანთი ოჯახების და თემის გადარჩენაზე“.

რესპონდენტთა მნიშვნელოვანი ნაწილი თვლის, რომ სწორედ დევნილი ქალების მწარე გამოცდილება, პირადი ტრაგედიები და ადამიანური დანაკარგები წარმოადგენს საფუძველს იმისა, რომ ქალებმა აღარ დაუშვან შეიარაღებული მოქმედებების განახლება. ამასთანავე, დღესდღეობით სწორედ დევნილი ქალები წარმოადგენენ მთავარ დამაკავშირებელ რგოლს აფხაზეთში მცხოვრებ საზოგადოებასთან:

„პირისპირ ინფორმაციის გაცვლის, კონტაქტების შენარჩუნების, ურთიერთობების აღდგენის ყველაზე დიდი შესაძლებლობა ამ კუთხით სწორედ ქალებზე მოდის“.

ასევე, აღსანიშნავია დევნილი ქალების, როგორც ცვლილებების აგენტების როლი არა მხოლოდ მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტების ტრანსფორმაციის პროცესებში, არამედ სხვა მიმართულებებითაც. კერძოდ, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის შედეგად იძულებით გადაადგილებულმა ქალებმა მამაკაცებისაგან განსხვავებით უკიდურესად მძიმე ეკონომიკური პირობების

შემთხვევაშიც კი ადვილად შეძლეს ახალ გარემოში ადაპტირება და ბევრ ოჯახში შეითავსეს მამაკაცის ტრადიციული ოჯახის მარჩენალის როლი (Kabachnik et al. 2013).

„ქალები უფრო ყოჩაღები გამოდგნენ, ადაპტაციის უფრო მაღალი დონე გამოავლინეს, როდესაც კაცებში სერიოზული პრობლემა იყო უმუშევრობა, სხვადასხვა დამოკიდებულებები ალკოჰოლზე, ნარკოტიკებზე და ა.შ.. ქალების შემთხვევაში სწორედ მათზე გადაიარა ოჯახთა გადარჩენამ“.

ქალების მიერ ინიცირებული სამშვიდობო ინიციატივები

ინტერვიუების მიმდინარეობის პროცესში გამოიკვეთა ქართველი და აფხაზი ქალების მიერ განხორციელებული სამშვიდობო ინიციატივები მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესებში. აღსანიშნავია, რომ ქალებმა აქტიურად დაიწყეს მუშაობა სხვადასხვა ტიპის სამშვიდობო ინიციატივებზე ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც კონფლიქტის ცხელი ფაზა ახალი დასრულებული იყო, ქრილობები კი, ჯერ კიდევ არ იყო მოშუშებული.

კვლევის მონაწილეებისგან მიღებული ინფორმაციის თანახმად, ქალების მიერ ინიცირებული სამშვიდობო ინიციატივები და წინადადებები საკითხთა ფართო სპექტრს მოიცავს და ყურადღებას ამახვილებს როგორც უშუალოდ მშვიდობის მშენებლობასა და კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოების დაახლოებისა და შერიგების საკითხებზე, ისე საგანმანათლებლო და ჰუმანიტარულ პროექტებზეც.

ქალთა ინიციატივების რიგს ასევე განეკუთვნება დევნილებისა და ახალგაზრდების შეხვედრების ორგანიზება ნეიტრალურ სახელმწიფოებში, რაც ხელს უწყობს ახალ თაობებს შორის პიროვნული ურთიერთობების დამყარებას და გაღრმავებას. ყოველივე ამის საბოლოო მიზანს კი ქართულ და აფხაზურ საზოგადოებებს შორის კავშირების შენარჩუნება წარმოადგენს.

ქალების მიღწევები მშვიდობის მშენებლობის პროცესში

ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციასა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესებში ქართველი ქალების მიღწევებს, პირველ რიგში, განეკუთვნება აფხაზ ქალებთან მრავალწლიანი კონტაქტების არსებობა. ამასთანავე, აღსანიშნავია, რომ ქალებმა მნიშვნელოვნად შეუწყვეს ხელი აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული პირების უფლებების დაცვას და მათ ინტეგრაციას საზოგადოებაში. ასევე, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ქართველი და აფხაზი ქალების მიერ წარმატებით განხორციელებული არაერთი პროექტი და შეხვედრა, რომლებიც მხარეებს შორის ნდობის აღდგენასა და გაუცხოების დაძლევას ისახავს მიზნად:

„ქალებს აქვთ მნიშვნელოვანი, საქმიანი და ნდობაზე დამყარებული კონტაქტები აფხაზურ მხარესთან... ჩატარებული აქვთ მნიშვნელოვანი კვლევები და განახორციელეს მნიშვნელოვანი პროექტები ნდობის აღდგენის მიმართულებით“.

რესპონდენტთა სრული უმრავლესობის თვალსაზრისით ქალების მიღწევები ძალზედ დიდი მნიშვნელობის მატარებელია და დღესდღეობით წარმოადგენს უნიკალურ შესაძლებლობას ინტერ-ეთნიკური დიალოგისთვის, მაშინ როცა ოფიციალური მოლაპარაკებები ჩიხშია შესული და ხელშეახლებ შედეგებს არ იძლევა:

„ის ამბავი, რომ ქალებს მეორე მხარეს ჰყავთ პარტნიორები და პარტნიორობა შენარჩუნებულია ამდენი წლის განმავლობაში უკვე დიდი მიღწევაა“.

მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქალების მნიშვნელოვანი მიღწევებს ასევე განეკუთვნება მათ მიერ ინიცირებული უამრავი ტრენინგი, სხვადასხვა საუბრები და დისკუსიები მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტების თემაზე. აღნიშნულ აქტივობებში ქალების როლი მართლაც, რომ ფუნდამენტურია. ქალების მიერ იწერება არაერთი სტატია, ბროშურა და წიგნი, რომლებიც ქართულ-აფხაზური კონფლიქტების გააზრების მცდელობებს ისახავს მიზნად.

ასევე ხაზგასასმელია ის მნიშვნელოვანი ფაქტიც, რომ ქალების აქტიური ჩართულობითა და ძალისხმევით დღესდღეობით საუნივერსიტეტო დონეზე ისწავლება კონფლიქტოლოგია და მშვიდობის მშენებლობა. რაც შეეხება სკოლებს, აქ მშვიდობის მშენებლობის საკითხები სამოქალაქო განათლების კუთხითაა წარმოდგენილი, როგორც არაფორმალური განათლების ნაწილი. ძალზედ დიდი მიღწევაა ის ფაქტი, რომ ქართულ მხარეს უკვე ჰყავს „მშვიდობის მშენებლების“ ახალგაზრდა თაობა და, რომ დღესდღეობით მშვიდობის მშენებლობა ფუჭ სიტყვებს არ წარმოადგენს.

დასკვნა

სტატია მიზნად ისახავდა შეესწავლა, თუ რა როლს თამაშობენ ქალები მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის მაგალითზე, არაოფიციალური მოლაპარაკებებისა და სახალხო დიპლომატიის ფარგლებში. შესაბამისად, განხორციელებული კვლევის ფარგლებში გაანალიზდა იმ ადგილობრივი და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების ხედვები და მოსაზრებები, რომლებიც ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში არიან ჩართულნი.

კვლევის შედეგებით დადასტურდა ქალების მნიშვნელოვანი როლი მშვიდობის მშენებლობის პროცესში. კერძოდ კი, კვლევამ დაადგინა, რომ ქართულ-აფხაზური „გაყინული კონფლიქტისა“ და ჩიხში შესული ფორმალური მოლაპარაკებების პირობებში, ქალთა ჩართულობა მშვიდობის მშენებლობის პროცესში ქმნის საფუძველს საერთო თანამშრომლობისა და ინტერ-ეთნიკური დიალოგისთვის. ამასთანავე, კვლევის პროცესში ნათლად გამოიკვეთა იძულებით გადაადგილებული ქალების განსაკუთრებული როლი მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესებში. ისინი არიან როგორც კონფლიქტის უშუალო მსხვერპლები, ამავე დროს პირველი აქტორები ცვლილებებისთვის. ყოველივე ეს კი დადასტურებულია იმ ფაქტით, რომ საქართველოში ყველაზე ძლიერი და გავლენიანი არასამთავრობო ორგანიზაციები დევნილი ქალების მიერაა დაარსებული. აქედან გამომდინარე, კვლევის მონაწილეების მოსაზრება უპირისპირდება ფართოდ გავრცელებულ აზრს, რომლის თანახმადაც ქალები

მხოლოდ კონფლიქტების მსხვერპლებს წარმოადგენენ, რომლებიც განსაკუთრებულ დაცვას საჭიროებენ.

კვლევის პროცესში ასევე გამოვლინდა რიგი წინააღმდეგობები, რომლებიც წარმოიქმნება ქალების წინაშე მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტის ტრანსფორმაციის დროს. რესპონდენტების უმრავლესობა ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ წინააღმდეგობების მთავარ საფუძველს წარმოადგენს ქართულ საზოგადოებაში მყარად ფესვგადგმული სოციალური და კულტურული ნორმები, და გენდერული იერარქიები. აქედან გამომდინარე, ქალები ხშირად აწყდებიან თვითდამკვიდრების და მხარდაჭერის პრობლემებს როგორც საზოგადოებრივ, ისე სათემო და ოჯახურ დონეებზე. რაც შეეხება აფხაზურ მხარეს, დამატებით გამოიკვეთა უსაფრთხოების პრობლემები, რომლებიც შეიძლება დაემუქროთ ქალებსა და მათი ოჯახის წევრებს ქართულ მხარესთან მშვიდობის მშენებლობის პროცესსა და არაფორმალურ დიალოგებში ჩართულობის გამო.

კვლევით ასევე დადგინდა, რომ ქართულ-აფხაზური „გაყინული კონფლიქტისა“ და 2008 წლის ომის შემდგომ ჩიხში შესული ფორმალური მოლაპარაკებების პირობებში, ქალთა ორგანიზაციებისა და მშვიდობის აქტივისტი ქალების მნიშვნელოვან მიღწევას წარმოადგენს აფხაზურ მხარესთან არსებული მრავალწლიანი კონტაქტები. სწორედ აღნიშნული კავშირები წარმოადგენს საფუძველს არაერთი წარმატებით განხორციელებული სამშვიდობო პროექტისა და დიალოგისა, რომლებიც მხარეებს შორის ნდობის აღდგენისა და გაუცხოების დაძლევის ისახავს მიზნად.

განხორციელებული კვლევის შედეგებით დასტურდება, რომ რესპონდენტთა აბსოლუტური უმრავლესობა იზიარებს მაგდა ლორენა კარდენასის მიერ დამკვიდრებულ კონცეფციას „ქალები-ქალების დიპლომატიის“ თაობაზე. კერძოდ, მონაწილეები ხაზგასმით აღნიშნავენ ქალების ყოვლისმომცველ როლს, რომელსაც ისინი ასრულებენ ქართულ-აფხაზური კონფლიქტის ტრანსფორმაციის და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში. დღესდღეობით უშედეგო ოფიციალური მოლაპარაკებების პირობებში ქალების ჩართულობა მშვიდობის მშენებლობის პროცესებში წარმოადგენს უნიკალურ შესაძლებლობას აფხაზურ მხარესთან თანამშრომლობისა და დიალოგისთვის.

ბიბლიოგრაფია:

გამახარია, ეკატერინე. 2015. ქალთა მონაწილეობა შენევის მოლაპარაკებებში: პრობლემები, წარმატებები, პერსპექტივები. კულტურულ-ჰუმანიტარული ფონდი სოხუმი.

<http://fsokhumi.ge/images/2015/28.10-28.11/Publikacia/3/ge-en.pdf>

ზურაბიშვილი, თინათინ. 2006. თვისებრივი მეთოდები სოციალურ კვლევაში. თბილისი: სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი.

<http://old.ucss.ge/publication/012%20Tvisibrivi%20Metodebi%20Socialur%20Kvleebshi.pdf>

Cárdenas, Magda Lorena. 2019. "Women-to-Women Diplomacy in Georgia: A Peacebuilding Strategy in Frozen Conflict." *Civil Wars* 21(3):385-409. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13698249.2019.1667713>

Chkheidze, Ketevan. 2010. "Gender Politics in Georgia." *Caucasus Analytical Digest* 21:2-4.

<https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CAD-21-2-4.pdf>

Cohn, Carol. 2004. "Feminist Peacemaking." *The Women's Review of Books*, XXI (5):8-9

https://genderandsecurity.org/sites/default/files/Cohn_Feminist_Peacemaking.pdf

El-Bushra, Judy. 2008. "Feminism, Gender and Women's Peace Activism." In *Gender Myths and Feminist Fables*, რედაქტორი Andrea Cornwall, Elizabeth Harrison and Ann Whitehead, 127-143. Blackwell Publishing.

<https://tinyurl.com/p2wwa8dn>

Erzurum, Kemal and Eren, Berna. 2014. "Women in Peacebuilding: A Criticism of Gendered Solutions in Post conflict Situations." *Journal of Applied Security Research* 9:236-256.

<https://acikerisim.medipol.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12511/1260/eren-berna%282014%29.pdf?sequence=1&isAllowed=n>

Gamakharia, Ekaterine. 2012. *Women in Search of Peace*. Cultural-Humanitarian Foundation "SUKHUMI".

Kabachnik, Peter, Magdalena Grabowska, Joana Regulska, Beth Mitchneck, and Olga V. Mayorova. 2013. "Traumatic Masculinities: the Gendered Geographies of Georgian IDPs from Abkhazia." *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography* 20(6):773-793.

Kvinna till Kvinna. 2012. *Equal Power – Lasting Peace, Obstacles for women's participation in peace processes*. The Kvinna till Kvinna Foundation.

http://www.equalpowerlastingpeace.org/wp-content/uploads/2012/06/Equal-Power_print.pdf

Nakaya, Sumie. 2004. "Women and Gender Equality in Peacebuilding: Somalia and Mozambique." In *Building Sustainable Peace*, რედაქტორი Tom Keating and W. Andy Knight, 143-148. The University of Alberta Press and United Nations University Press.

https://books.google.ge/books?hl=en&lr=&id=xqLEMMhPAkYC&oi=fnd&pg=PA143&dq=women+in+peacebuilding+%22postconflict+situations%22&ots=s7YveA-efc&sig=Q_FYy0etuq1ldloSDSNzTLAgz3c&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false